

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІСТОРІЯ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ

Програма
зі спеціальності 7.020202 “Хореографія”
спеціалізації “Бальна хореографія”
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв

КИЇВ - 2001

Укладач: О.В. Касьянова, кандидат мистецтвознавства,
професор, заслужений діяч мистецтв України

Рецензенти:

А.П. Лашенко, доктор мистецтвознавства, професор,
проректор з наукової роботи Київської національної
музичної академії ім. П.І. Чайковського;
О.О. Гомон, доцент кафедри хореографії та художньої
культури Київського національного педагогічного
університету ім. М. Драгоманова, народний артист України,
головний балетмейстер Національного заслуженого
академічного хору України ім. Г. Верьовки

Рекомендовано до друку Головною вченою радою
університету

Протокол № 2 від 7 грудня 2000 р.

Відповідальний за випуск: Н.І. Коваленко

Редактор: Л.В. Московченко

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв
© О.В. Касьянова, 2001.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Історія бального танцю” передбачає вивчення майбутніми фахівцями витоків історичного розвитку бальної хореографії. І хоча бальний танець почав формуватися в епоху пізнього Середньовіччя, в давнину існували розважальні форми танців – попередники бальної хореографії, що виконували соціальні, естетичні та гедоністичні функції.

Становлення бального танцю припадає на XII – XVII століття, він відокремлюється від інших видів хореографічного мистецтва і починає активно розвиватися як самостійний вид. Активний розвиток його відбувається на початку формування – в Італії та Іспанії, пізніше – Франції, Англії, Австрії, слов'янських країнах; на початку XX століття – в Росії, Америці. Країною, де сформувалася сучасна школа бального танцю, по праву вважають Англію, хоча в останній період активна роль у розвитку конкурсного (спортивного) танцювання належить Німеччині. Україна – одна із перших в СНД розпочала формувати систему вищої освіти в даній галузі, створивши 1994 року спеціалізовану кафедру бальної хореографії.

Мета і завдання курсу:

- формування цілісного сприймання історичного процесу розвитку бального танцю як одного із різновидів хореографічного мистецтва;

- засвоєння основних закономірностей і тенденцій розвитку бального танцю.

Предмет курсу: процес історичного розвитку світової та вітчизняної бальної хореографії.

Основний зміст курсу: складні процеси становлення бального танцю від його витоків до сьогодення; основні етапи розвитку світової та вітчизняної бальної хореографії; аналіз творчих зразків сучасних зарубіжних та вітчизняних хореографів. Особлива увага звертається на становлення бальної хореографії в незалежній Україні.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назви розділів і тем	Види занять і розподіл годин				
		Всього	Лекції	Семинари	С/р	Форма контролю
<i>Розділ I. Історія світової бальної хореографії</i>						
1.	Види джерел світової бальної хореографії	4	2		2	
2.	Бальний танець як вид хореографічного мистецтва, його розповсюдження в Західній Європі в епоху Відродження	4	2		2	
3.	Паризька королівська Академія танцю, її роль у розвитку бальної хореографії XVII – XVIII ст.	10	4	2	4	
4.	Вальс, його роль у розвитку націоналістичної танцювальної культури XIX століття	6	4		2	
5.	Джаз, його вплив на становлення нових танцювальних форм у XX ст.	4	2		2	
6.	Перші Чемпіонати світу і бальних танців	9	2	2	3	
7.	Міжнародна програма з конкурсного танцю	6	4		2	
8.	Основні тенденції розвитку сучасної світової бальної хореографії	11	4	2	5	
<i>Розділ II. Історія вітчизняної бальної хореографії</i>						
9.	Поява бального танцю в Росії, його поширення в період "царювання ленок"	5	4		1	
10.	Вітчизняна бальна хореографія XIX – початку XX століття	7	2	2	3	
11.	Бальний танець у перші десятиліття Радянської влади	3	2		1	
12.	"Тимчасове положення про пляску і танець", його роль у формуванні танцювальної культури в СРСР у 20-х роках XX ст.	3	2		1	
13.	Розвиток радянської бальної хореографії на початку 30-х років XX ст.	4	2		2	
14.	Бальний танець кінця 30-х – початку 40-х рр.	4	2		2	
15.	Боротьба з космополітизмом в мистецтві, її наслідки для радянської бальної хореографії	4	2		2	
16.	VI Всесвітній фестиваль молоді і студентів, його роль в реабілітації зарубіжних зразків бальної хореографії	4	2		2	
17.	Формування системи підготовки фахівців бальної хореографії	8	2	2	4	
18.	Бальний танець у незалежній Україні	12	6	2	4	
Всього:		108	50	12	46	

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ I. ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Тема 1. Біля джерел світової бальної хореографії

Танці первісних людей як витoki хореографічного мистецтва. Їх різновиди: трудові, воєвничі, ритуальні.

Попередники бальної хореографії:

- "танці в побуті" часів античності – розважальні "бенкетні танці" (стародавні Греція, Рим, Візантія);

- побутові танці часів Середньовіччя (країни Західної Європи).

Їх спільні риси з бальною хореографією: соціальна, естетична, розважальна, гедоністична функції. Відмінності: відсутність стійкої музично-хореографічної парної форми спілкування між чоловіком і жінкою, етична функція.

Тема 2. Бальний танець як вид хореографічного мистецтва, його поширення у Західній Європі в епоху Відродження

Проникнення народних танців у зали феодальних замків, їх первісний вигляд. Поступова стилізація народних танців відповідно до вимог придворного етикету: надання їм чинності, урочистості, вишуканості, апломбу.

Демонстраційний характер перших придворних бальних зразків: променадних танців – процесій, басдансів.

Провідна роль італійських майстрів у створенні і канонізації придворних бальних танців. Розповсюдження італійцями бального танцю в країнах Західної Європи: Франції, Іспанії, Німеччині, Польщі, Фландрії, Баварії, Лотарингії та ін.

Тема 3. Паризька королівська Академія танцю, її роль в розвитку бальної хореографії XVII – XVIII ст.

Цех скрипалів та майстрів танцю, його провідна роль у розвитку бальної хореографії Франції XVI - першої половини XVII століття. Відкриття Паризької королівської Академії танцю (1661 р.), її суперництво з цехом скрипалів та майстрів

танцю. Франція – провідник мод в бальній хореографії кінця ХУІІ – першої половини ХУІІІ століття. Поступова втрата Францією впливу на танцювальну культуру Європи (друга половина ХУІІІ століття). Контрданси та роль Англії у становленні танцювальної моди кінця ХУІІІ століття.

Тема 4. Вальс, його роль у розвитку та демократизації танцювальної культури ХІХ ст.

Поява вальсу наприкінці ХУІІІ століття, неприйняття його церковною та світською владою. Суспільне визнання та розквіт вальсу на початку ХІХ століття. Роль видатних композиторів (Ланнера, Штрауса, Вайдтейфеля) у поширенні і популяризації вальсу в Європі. Вплив вальсу на подальшу демократизацію форм бальної хореографії. Поява польки, її миттєве розповсюдження в танцювальних салонах Європи. Роль слов'янських країн у формуванні танцювальної культури другої половини ХІХ століття.

Тема 5. Джаз, його вплив на становлення нових танцювальних форм у ХХ ст.

Формування нового напрямку в танцювальній музиці, його роль у подальшому розвитку танцювальної культури ХХ століття.

Перші джазові танці в Європі, що пішли з американського континенту, їх вплив на традиційну європейську танцювальну культуру. Відхід від традиційних класичних позицій у виконанні танців, поява формалістичних декадентських течій у бальній хореографії.

Танцювальна культура 20-х – 30-х рр: поєднання новаторства і традицій. Поява нових танцювальних зразків – безпосередніх попередників зразків сучасної міжнародної програми.

Тема 6. Перші Чемпіонати світу з бальних танців

Перші Чемпіонати світу, їх програма, умови проведення. Пошук стабільного репертуару, визначення певних прийомів виконання, канонізація фігур. Розподіл виконавців на аматорів і професіоналів.

Перші громадські організації з бального танцю, їх участь у вивченні і канонізації нових танцювальних форм, організації і проведенні танцтурнірів. Створення міжнародних професійних та аматорських організацій, їх роль у диференціації танцювальних турнірів за віком учасників, рівнем їх виконавської майстерності.

Тема 7. Міжнародна програма з конкурсного танцю

Ретельне вивчення англійськими спеціалістами нових танців, що походять з американського континенту, їх обробка та канонізація. Поява нової, англійської школи бального танцювання, її характеристика. Поступове формування першої групи міжнародної програми – європейських бальних танців.

Перші латиноамериканські танці в Європі на початку ХХ ст., їх витіснення популярнішими джазовими новинками. 30-ті рр. – друга спроба засвоювання Європейського континенту. 50-ті роки – триумф танців латиноамериканських ритмів у Європі. Формування іншої групи міжнародної програми – латиноамериканських танців.

Тема 8. Основні тенденції розвитку сучасної світової бальної хореографії

Основні напрями бальної хореографії: побутовий, конкурсний (спортивний), сценічне танцювання.

Підвищення вікового цензу в бальній хореографії: від дошкільного до похилого віку.

Інтенсивний розвиток конкурсного танцювання, перехід його у сферу спортивного мистецтва з можливою участю в Олімпійському русі.

Тяжіння сценічного танцювання до драматургії, створення професійних театрів, шоу-груп, шоу-балетів, ансамблів.

Особливості фахової підготовки спеціалістів бального танцю.

Розділ II. ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Тема 9. Бальні танці в Росії, їх поширення у добу “царювання жінки”

Указ Петра I “Про заснування асамблеї” (1718 р.), його значення для появи бального танцю в Росії. Правила поведінки на асамблеях, їх програма, особливості репертуару: виконання поряд з популярними іноземними бальними танцями вітчизняних побутових (російської, метелиці, українського козачка). Демократичний характер російських ансамблей: можливість запрошувати до танцю особи вищого соціального статусу, навіть, цариці.

Розкіш та велич балів і маскарадів, їх поширення у часи царювання Ганни Іоанівни, Єлизавети Петрівни.

Розквіт бального танцю під час царювання Катерини II: відкриття перших приватних танцкласів і танцзалів у Москві та Петербурзі, надання дирекції імператорських театрів монополії на 100 років з організації балів у приватних танцзалах.

Тема 10. Вітчизняна бальна хореографія XIX – початку XX ст.

Демократизація бальної хореографії в Росії у XIX столітті: розповсюдження балів і вечорів по віддалених куточках країни, залучення до участі в них широких верств населення (буржуазії, різночинної інтелігенції, учнівської і студентської молоді), підтримка традиції виконання поряд з іноземними вітчизняних бальних танців.

Впровадження системи навчання бальним танцям та гречним манерам в університетах та гімназіях. Залучення до створення нових вітчизняних бальних танців та до їх викладання в навчальних закладах провідних майстрів балету. Збагачення бальної хореографії кращими здобутками вітчизняної школи класичного танцю.

Тема 11. Бальний танець в перші десятиліття Радянської влади

Неприйняття бального танцю як “буржуазного пережитку” у перші роки Радянської влади. І з’їзд РКСМ про

можливість застосування бального танцю в роботі з молоддю. Відмова від бального танцю в період Громадянської війни.

Перехід до мирного будівництва, загострення проблеми організації дозвілля молоді в умовах НЕПу. Організація танцкласів і танцзалів у приватному секторі. Невдала спроба державної влади заміни танцювальних розваг спортивними заходами, її наслідки. Роль Вищої Ради фізичної культури (ВРФК) у створенні спортивних розваг, альтернативних бальним танцям.

Тема 12. “Тимчасове положення пляску і танець”, його роль у формуванні танцювальної культури в СРСР у 20-х роках XX ст.

Дискусії першої половини 20-х років з питань застосування танцю у дозвіллевій роботі з молоддю в державних культурно-освітніх установах, його офіційне визнання.

Прийняття ВРФК “Тимчасового положення про пляску і танець” (1925р.), його значення для впровадження танцювального дозвілля в державних культустановах. Перегляд танцювального репертуару з класових позицій: повна заборона західної танцювальної культури, значні обмеження вітчизняних дореволюційних бальних танців, пріоритетний розвиток масових, народних танців, створення нових радянських побутових зразків, альтернативних західній і вітчизняній дореволюційній танцювальній культурі.

Танець як засіб художньої фізкультури. Його диференціація на побутовий, змагальний та демонстраційний. Перші Спартакіади з танцю, їх програми, значення для формування конкурсного танцювання в країні.

Спроби створення нових, альтернативних побутових танців агітаційно-революційного, виробничого, гімнастичного характеру.

Тема 13. Розвиток радянської бальної хореографії на початку 30-х років XX ст.

Криза танцю на початку 30-х років. Неспроможність його подальшого розвитку, за концепцією Пролеткульту,

спрямованою на відмову від використання досягнень зарубіжної та вітчизняної дореволюційної танцювальної культури.

Зміна державної політики по відношенню до Пролеткульту на початку 30-х років, втрата його впливу на культурно-мистецькі процеси.

Перехід танцю у сферу мистецтва (1932 р.). Черговий перегляд танцювального репертуару з ідейно-художніх позицій. Поновлення в репертуарі багатьох дореволюційних вітчизняних бальних танців. Дозвіл на застосування кращих зразків зарубіжної танцювальної культури з обов'язковим їх критичним переосмисленням.

Формування групи нових радянських танців з використанням традиційної лексики бальної хореографії, національного фольклору союзних республік, ритмопластичних рухів.

Формування системи масового навчання бальному танцю в СРСР. Відкриття перших державних шкіл парного (бального) танцю, їх структура, програми.

Організація конкурсів на краще виконання бальних танців, конкурсів на створення нового бального танцю, їх програми, умови проведення.

Тема 14. Бальний танець кінця 30-х – початку 40-х рр.

Завершення формування трьох основних напрямів розвитку бальної хореографії: побутового, конкурсного (змагального) та концертно-показового (демонстраційного) танців.

Класифікація репертуару: класична спадщина (дореволюційні вітчизняні бальні танці), сучасні західні бальні танці, нові радянські бальні танці з національною основою та ритмопластикою.

Диференціація бального танцю за віковими можливостями виконавців. Розподіл танцювального репертуару для дітей, підлітків, юнацько-молодіжних колективів та учасників зрілого й похилого віку.

Диференціація системи навчання бальному танцю, розподіл виконавців на групи: початківців, удосконалення, демонстраційного показу.

Диференціація конкурсів з бальної хореографії: конкурси виконавців та конкурси на створення нових бальних танців.

Тема 15. Боротьба з космополітизмом у мистецтві, її наслідки для радянської бальної хореографії

Поширення західних бальних танців у перші повоєнні роки. Зростання їх популярності, вплив на молодь. Занепокоєння державних органів можливим впливом західноєвропейської та американської культур на радянську молодь.

Нарада діячів мистецтв у ЦК ВКП(б): критика захоплення митців західною культурою, початок боротьби з космополітизмом у мистецтві.

Всесоюзна конференція з проблем розвитку бального танцю в СРСР, її підсумки. Перегляд танцювального репертуару: вилучення з нього західної танцювальної культури, рекомендації до виконання дореволюційних вітчизняних зразків на класичній і характерній основі, пріоритет для створення нових радянських бальних танців. Наслідки такої боротьби: затримка розвитку бальної хореографії в СРСР, втрати у виховній роботі з молоддю, збіднення форм дозвіллєвої діяльності.

Тема 16. VI Всесвітній фестиваль молоді і студентів, його роль в реабілітації зарубіжних зразків

VI Всесвітній фестиваль молоді і студентів (Москва, 1957 р.), його програма. Міжнародний конкурс з бального танцю як складова Всесвітнього фестивалю. Представництво на конкурсі капіталістичних та соціалістичних країн.

Програма і умови проведення конкурсу. Склад конкурсантів і членів журі.

Результати конкурсу: поразка радянських учасників як наслідок заборони танців міжнародної програми.

Міжнародна та Всесоюзна конференції з проблем розвитку бальної хореографії в світі та СРСР. Підсумки конференцій. Поновлення в бальному репертуарі зразків західної танцювальної культури. Проведення регіональних конкурсів за міжнародною програмою.

Розвиток системи конкурсного танцювання. Конкурси виконавців бальних танців – один із ефективних засобів зростання виконавської майстерності танцюристів, удосконалення лексики бального танцю. Конкурси нових бальних танців – пошук нових, перспективних напрямів і форм розвитку в бальній хореографії. Конкурси ансамблів – пошук неординарних хореографічних та музичних прийомів, естетичний вплив на глядача. Конкурси танцмайданчиків – розвиток масової танцювальної культури, її вплив на молодь.

Перші Всесоюзні й Міжнародні конкурси бального танцю в СРСР, їх програма, умови проведення. Розширення міжнародних контактів в галузі бальної хореографії.

Тема 17. Формування системи підготовки фахівців для бальної хореографії

Різноманітні курси та семінари – перші спроби вирішення кадрової проблеми в бальній хореографії у довоєнний період; їх програми, умови навчання. Поступове формування системи державної освіти, створення факультетів громадських професій у вищих навчальних закладах, Народних університетах культури. Їх плани, програми, умови навчання. Відкриття хореографічних відділень в культосвітніх училищах, а пізніше – кафедр хореографії в інститутах культури та мистецтв. Особливості підготовки фахівців бального танцю, їх досвід і надбання.

Тема 18. Бальний танець у незалежній Україні

Розпад СРСР. Незалежність України. Зміна політичних та економічних умов, їх вплив на розвиток бальної хореографії: розширення міжнародних зв'язків, міжнародний обмін інформацією, участь у міжнародних змаганнях, гастрольна, педагогічна діяльність за кордоном тощо. Поява громадських організацій в бальній хореографії, їх роль у розвитку конкурсного танцювання. Розширення вікового цензу в бальній хореографії: від дошкільного до похилого віку. Зміни танцювального репертуару, його вікової диференціації.

Аматорське і професійне танцювання в Україні, їх досягнення і перспективи. Класифікація конкурсних заходів, пошук перспективних форм їх організації, удосконалення програм та умов проведення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балет: Энциклопедия / гл.ред. Ю.Н.Григоревич.- М.: Сов. энциклопедия, 1981.
2. Блок Л.Д. Классический танец: история и современность.- М.: Искусство, 1987.
3. Васильева Е.Д. Танец. – М.: Искусство, 1968.
4. Васильева-Рождественская М.В. Историко-бытовой танец. – 2-е изд., пересмотренное. – М.: Искусство, 1987.
5. Воронина И. Историко-бытовой танец. – М.: Искусство, 1980, М.: Искусство, 1987.
6. Дени Г., Дассвиль Л. Все танцы: Пер. с фр./ сост. Л.Онищенко. – 2-е изд.- К: Музична україна, 1989.
7. Друскин М.С. Очерки по истории танцевальной музыки. – Л.: Ленинградская филармония, 1936.
8. Захаров Р.В. Беседы о танце. – М.: Профиздат, 1963.
9. Ивановский Н.П. Бальный танец XVI – XIX вв. Л.-М.: Искусство, 1948.
10. Коллиерс Д. Становление джаза. – М.: Сов.композитор, 1984.
11. Конен В. Блюзы и XX век. – М.: Сов.композитор, 1982.
12. Конен В. Рождение джаза. – М.: Сов.композитор, 1990.
13. Овчинников Е. Джаз как явление музыкального искусства: к истории вопроса. – М.: Сов.композитор, 1984.
14. Панасье Ю. История подлинного джаза. Л.: Искусство, 1984.
15. Роман с танцем. / Сост. М.Ю.Еремина. – Спб.: Танец, 1998.
16. Современный бальный танец: Учебное пособие / Под ред. В.М.Стриганова, В.И.Уральской. – М.: Просвещение, 1978.
17. Уразгильдеев Р.Х. Танцы. – Пермь: Перм.кн. изд-во, 1963.
18. Уразгильдеев Р.Х. К проблеме современной бальной хореографии // Народное творчество: Тр. НИИ культуры. – М., 1977. – т.26.
19. Фукс Э. Иллюстрированная история нравов – в 3-х т. – М.: Республика, 1993-1994.
20. Шереметьевская Н.В. Танец на эстраде. – М.: Искусство, 1985.
21. Школьников Л.С. Рассказы о танцах. М.: Сов.Россия, 1966.
22. Шлифер Д.О. Современный танец: Руководство к изучению. – М.: Издат.цент. Дома мед.работников, 1937.

23. Эльяш Н.И. Образы танца. – М.: Знание, 1970.

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

24. Па – М., 1997.

25. Танец. – Спб., 1998-2000.

26. Тутти-Информ: Бальные танцы на Украине, итоги конкурсов на Украине, крупных турниров в мире с фото. – Х., 1996-2000.

27. The International TanzSportMagasin: Українське видання. – К., 1998-2000.

ВИДЕОМАТЕРІАЛИ

1. Бал зірок: Гала-концерт кафедри бальної хореографії КДК. – Телеверсія. – К.: УТ-1, 1996 (50 хв.).

2. Енциклопедія танцю: про історію розвитку хореографічного мистецтва, у т.ч. і бального. – MGM, 1997. – у 5-ти частинах.

3. Це танці: ретроспектива розвитку танцю у мюзіклах за 100 років. – MGM, 1993 (3 години).

4. Чемпіонати Світу та Європи з європейських та латиноамериканських танців 1998-2000 рр.

5. Чемпіонати Світу та Європи з формейши 1998 – 2000 рр.

6. Чемпіонати Світу та Європи з секвей 1998-2000 рр.

Відповідальний за друк — Камін В.О.
Технічні редактори — Любченко А.Г., Бляєв В.Г.
Комп'ютерна верстка — Кригель М.М.

Тираж 300 пр.

Київ, вул. Чигоріна, 14.